QAFQAZ ÇİÇƏYİ

4 Pərdədə faciə

Ə Ş X A S

J i r i k o v – baş komandan
Q o d u n o v – kapitan
Z ə h r a – əsir ləzgi qızı, Amolun qızı
A s l a n – Zəhranın sevgilisi
Q a z a q
Z a b i t və ə s g ə r l ə r
Ş a m i l ə f ə n d i
B i r i n c i s ə r k ə r d ə
İ k i n c i s ə r k ə r d ə
A m o l – Zəhranın atası
L ə z g i l ə r

BİRİNCİ PƏRDƏ

Səhnə Jirikovun çadırını təsvir edir. O, Qodunov ilə nərd oynayır.

Q o d u n o v (*zərləri atır*). Do ba yek.

J i r i k o v. Pənco çahar.

Q o d u n o v. Dur, bu Kaxetiya şərabından bir qədər içim. (*İçir*). Ox, ruh verir, ruh. Oynayaq, dostum, çahar sə.

J i r i k o v. Do pənc.

Q o d u n o v. Do pənc, demək, maaşımın hamısı getdi. (*Almas üzüyü barmağından çıxarıb*) Mən bu almas üzükdən keçirəm, sən də o Qafqaz çiçəyini ortaya qoymalısan.

J i r i k o v. Zəhranımı?

Q o d u n o v. Zəhranı, Zəhranı!

J i r i k o v. Səni qırmızı şərab söylədir.

Qodunov. Xeyr, məni söylədən talesizliyimdir. Səndən igid, səndən bacarıqlı olduğum halda, daima arxada qalıram. Mən də gənc bir insanam, mən də gözəllərlə bəxtiyar bir həyat sürmək istəyirəm. O Qafqaz çiçəyinin uğrunda hər şeydən keçməyə qərar verdim.

J i r i k o v. Dəf ol, o yalnız mənimdir. Sən məni təhqir edirsən. Sən mənim namusum və heysiyyətimlə oynayırsan. Mən oynamıram.

Q o d u n o v. Əlbəttə, oynamazsan. Oyunu qazandıqdan sonra qaçmaq – bu da bir növ oğurluqdur.

J i r i k o v (*paraları masaya ataraq*). Al paralarını!

Q o d u n o v. Dırıjıkov!

J i r i k o v. Götür!

Q o d u n o v. Bu mənim yaralarımı sağaltmaz. Mənə Zəhra gərəkdir, Zəhra!

J i r i k o v. Sənin əlin gətirməyir.

Q o d u n o v. O məni əsla düşündürmür. Bu oyunları çox gördük. Mən açıq səhralarda doğulmuş azad bir insanam. Bu rütbəm, bu vəzifəm mənə nə vermiş? Heç bir şey! Çünki axmağam. Çünki heç bir təsadüfdən istifadə edə bilmirəm. And olsun Şərqə və Qərbə, bu təsadüfdən əl çəkməyəcəyəm. Zəhra mənim olmalıdır.

J i r i k o v. Azma, bura qul bazarı, Zəhra da satılıq mal deyil! Bilirəm, siz mənə həsəd edirsiniz. Mən ləzgilərə əsir düşdüyüm zaman bu qız həftələrlə mənə xidmət etmiş və qaçıb qurtarmağıma səbəb olmuşdu. Darğo qalasını aldığımız zaman qudurmuş qazaqlar onun arxasınca qaçırdı, mən yetişib bu gözəl şikarı onların əlindən aldım. O məni tanıdı, vəhşətdən iri-iri açılmış qara gözlərini üzümə dikib qaldı. O alıcı gözlər mənə qarşı kinlə deyil, hörmət və məhəbbətlə parlayırdı.

Q o d u n o v. Sən taleyin bu süni boyaları ilə rəssamlığa qalxışma! Bunlar mənim mətanətimi qırmaz. Mənə acıqmı verirsən?

J i r i k o v. Bu sözləri onun üçün söyləyirəm ki, bu əsir qızın yalnız mənə məxsus olduğunu anlayasan. Mən daima öz eşqimin qarauludayam. Zəhranı kimsə məndən ayırmaz! Sən bu tərsliyin ilə özünə dərin bir fəlakət quyusu qazırsan.

Q o d u n o v. Götür manatlarını, xoşbəxt insan! Fəqət unutma ki, məni bu fikrimdən heç bir qüvvət çəkindirməz, qərarım qətidir; ya səadət, ya ölüm! (*Gedir*)

Jirikov yalnız. Bir az sonra qazaq, əlində məktub, daxil olur.

J i r i k o v. Yazıq! Sənin nəsibin ancaq ölüm və fəlakətdir. (*Qazağa*) Nə xəbər?

Q a z a q. Şövkətli əfəndimiz, əlahəzrət qraf Varansovdan sizə məktub var. (*Məktubu verib gedir*)

J i r i k o v (*məktubu oxur*). Nə böyük səadət, məni padşahım öz hüzuruna çağırır. Şübhəsiz, bu yenə qrafinya Şumilina xanımın işi ola-

caq. Birlikdə keçirdiyimiz o gözəl qış gecələrini xatırlamış da, ayrılığa nəhayət vermək istəyir. Bu çox gözəl! Fəqət Zəhra?.. O da mənimlə getməlidir. Bu iki eşqi bir hiylə ilə bir-birindən gizlətmək şərtilə!

Z ə h r a (*daxil olur*). Ah, sıxılıram, knyaz.

J i r i k o v. Sən düşünürsən, Zəhra! Bət-bənizin qaçmış. Səni rahatsız edən nə şeydir, söylə?

Z ə h r a. Mən namussuz və günahkar bir qızam, knyaz!

J i r i k o v. Burax bu sözləri, Zəhra!

Z ə h r a. Bu gün yaşıl bir təpədə oturmuşdum. Bir də gördüm, Aslan qarşımda durur və məhəbbətlə məni oxşayıb deyir: Zəhra, sən mənimsən. O, məni sevə-sevə iki qolları arasına aldı. Mən vəhşi ahu kimi ondan qaçdım.

J i r i k o v. Zəhra, mənə sənin qəzavü-qədərin lazım deyil. Burax onlar bu vəhşi dağlarda qalsın. Söylə görüm, mənimlə başqa ölkəyə gedərmisən?

Z ə h r a. Haraya?

J i r i k o v. Başqa bir məmləkətə.

Z ə h r a. Bu gözəl yerlərdən uzaqlaramı?

J i r i k o v. Şimala, Rusiya paytaxtı olan Peterburqa.

Z ə h r a. Of, nə ağır təklif. Məgər sən gedirsən?

J i r i k o v. Sabah, səhər ertə.

Z ə h r a. Səbəb?

J i r i k o v. Əlahəzrət padşahımız məni öz yanına çağırır və mənə uca bir rütbə və vəzifə verir.

Z ə h r a. Düşmənimin ölkəsinəmi?

J i r i k o v. Nə söyləyirsən, Zəhra?! Bax, gör sən hardasan?

Z ə h r a. Öz düşmənimin çadırında.

J i r i k o v. Zəhra, məgər mən sənə düşmənəm? (*Zəhra sükut edir*) Cavab ver. Sən mənimlə Peterburqa gedəcəkmisən? Ora bizim paytəxtdir. Əzəmətli saraylar, yüksək binalar, böyük idarələr, geniş küçələr, qaldırımlar, hər şeydən artıq eyş və səadət...

Z ə h r a. Yox, mənim orada nə işim var? Onlar bizim sərbəst yaşamış xalqımızı, azad ölkəmizi boyunduruq altına alıb əsir etmək istəyir. Yox. Mən bu yoxsul xalqdan, bu uca dağlardan, bu yaşıl təpə və yamaclardan ayrılmaram.

J i r i k o v. Yoxsa səni Aslanın məhəbbəti saxlayır?

Z ə h r a. Yox, o artıq məni sevmir.

J i r i k o v. Yoxsa ümidvar olursan ki, atan səni bağışlayacaq?

Z ə h r a. O da mənə lənət oxuyur.

J i r i k o v. Ya qardaşlarına güvənirsən?

Z ə h r a. Of! Xain bir qızı kim sevər?

J i r i k o v. O halda vətən və millətin üçün silahlanmaq istəyirsən.

Z ə h r a. Ax, mən artıq kimə lazımam? Yer, göy mənə lənət oxuyur.

J i r i k o v. Axmaq! Səni burada lənət, nifrət, orada məhəbbət və səadət bəkləyir. Mən gedirəm, bu gün son fikrini mənə söylərsən!

Z ə h r a (*yalnız*). Ah, mən burada sarp və yalçın qaya başından uçuruma doğru atılmaq istəyən vəhşi bir ceyran vəziyyətindəyəm. Ey gözəl Qafqazın mətin qayaları, mən sizdən ayrıla bilərmiyəm? İndi məni qolları arasında sevə-sevə böyüdən atam, qardaşlarım mənə lənət oxuyur. Ölkəmizin qəhrəmanları məndən nifrətlə üz çevirir. Aslan da gurlayan səsilə: "Zəhra, lənət olsun sənə!" – deyə bağırır. Rəhmətlik anacığım da gəmik əllərini məzardan çıxarıb: "Zəhra, Zəhra, lənətlər olsun sənə, sən mənim qızım deyilsən!" – deyir. Ah, anacığım, anacığım!

(*Yıxılır*)

P ə r d ə

İKİNCİ PƏRDƏ

Səhnə Jirikovun evini təsvir edir

Z ə h r a (*yalnız*). Of, nə ağır, nə çətin vəziyyət. Orda məni lənət və nifrət, burda namussuzluq və xəyanət gözləyir. Ey məni böyüdən, yaşadan yerlər, sənə son göz yaşlarımı tökürəm.

A s l a n (*yapıncıya bürünmüş halda*). Zəhra!

Z ə h r a (*görməyib*). Bu kimdir?

A s l a n. Zəhra!

Z ə h r a. Ah, Aslan! Məni öldürməyəmi gəldin? İntiqam almaqmı istəyirsən? Öldür məni, öldür! Mən ölməyə çoxdan razıyam.

A s l a n. Qorxma, Zəhra, sənə nicat verməyə gəldim.

Z ə h r a. Nicat verməyə?

A s l a n. Nicat verməyə, tez ol gedəlim!

Z ə h r a. Mənə nicat vermək istərkən özünü təhlükəyə saldın.

A s l a n. Sənin yolunda hər şeydən keçirəm, Zəhra!

Z ə h r a. Söylə, Aslan, səndəmi mənə lənət oxuyursan?

A s l a n. Yox, Zəhra! Qəlbim yenə də sənə qarşı daşqın bir məhəbbətlə çarpır, vaxt keçir, tez gedəlim!

Z ə h r a. Hara?

A s l a n. Bu gün düşmənə hücum olacaq. Bu qalalar, səngərlər atəş və alov içində qalacaq.

Z ə h r a. Nə böyük müjdə. Fəqət mən gedə bilməyəcəyəm.

A s l a n. Ölkənin bütün qəhrəmanları silahlanmış, hamısı Şamilin bir işarəsini gözləyir. Bu qalalar kül olmamış gəl buradan çıxalım! Qorxma, bu yapıncı rus qaradavoylarını aldadar.

Z ə h r a. Aslan, sən məni qurtarmağa gəldin, fəqət özün düşmən əlindəsən. Qaç, qaç qurtar.

A s l a n. Sənsiz getmərəm, Zəhra! Burada sənin üçün ölüm və əsarət, orda azadlıq və səadət var. Atımız bizi bəkləyir.

Z ə h r a. Aslan, bilmirsən mən kiməm? Xain bir qız, düşmənlərimizin sevgilisi, mənim aldadıcı və xain qəlbimdə sizin üçün heç bir şey yox!

A s l a n. Gözəl Zəhra, belə söyləmə!

Z ə h r a. Mən səni sevmirəm. Sən burada nə edirsən?

A s l a n. Ah, Zəhra! Mən məhəbbət əsiriyəm. Hər tərəfə istəsə çəkir. Bu qalalar alovlanmamış sənə nicat vermək istəyirəm.

Z ə h r a. Məni nə üçün ora çəkirsən? Orda məni lənət və fəlakət bəkləyir.

A s l a n. Yox, Zəhra, yanılırsan, orda səni azadlıq və səadət bəkləyir.

Z ə h r a. Çox razıyam, Aslan! Məni sevirsənsə Jirikovu bu təhlükədən qurtar, ona kömək ol, Aslan!

A s l a n. Rus knyazı Jirikovumu?

Z ə h r a. Göstər mənə olan məhəbbətini, göstər!

A s l a n. Bu, alçaqlıq və namussuzluqdur. Quşlar qədər azad yaşamış olan bu dağ igidlərini əsir etmək istəyən düşməni qurtarmaq olurmu? Bax, Zəhra, Elbrus dağının ətəklərində, Quban çayının dəhşətli dalğaları arasında al qan içində çeynənən bu dağ qəhrəmanları başlarını qaldırıb bağırır: qalxınız, ey dağların azad övladı, qalxınız!..

Z ə h r a. Aslan, Jirikova nicat ver, rica edirəm, Aslan!

A s l a n. Bu nə qədər ağır təklif olsa da, sənin xatirin üçün onu qurtarmağa söz verirəm.

Z ə h r a. Sağ ol, Aslan! Sənin qəlbin dağ çeşmələrindən də saf və parlaqdır.

A s l a n. Mən bu çadıra hücum edib Jirikovu salamat tutaram. Əmin ol, fəqət sənə indi nicat verməyə hazıram.

Jirikov, Qodunov daxil olur.

J i r i k o v (*uzaqdan Qodunova*). Əmr ver, ordugahdan keçməyə kimsəni buraxmasınlar!

Z ə h r a. Aslan, işin bitdi. Sən məhv oldun. Tez gizlən!

A s l a n. Gecdir, Zəhra!

J i r i k o v (*Qodunova*). Bu nədir? Bizim çadırımızın qarşısında çərkəs atı. (*Onları görür*) Zəhra, burada nə edirsən?

A s l a n. Knyaz, şikayətə gəldim.

J i r i k o v. Kimdən?

A s l a n. Üçüncü tabur qazaqlarından.

J i r i k o v. Bilmirmisən böyüklərin hüzuruna yapıncı və papaq ilə gəlmək olmaz? Götür yapıncını! (*Götürməz*) Qaravul! Qaravul!

Q o d u n o v. Məğrur adam! (*Bir zabit, altı əsgər içəri girir*)

J i r i k o v. Alınız yapıncını, həbs ediniz?

Zabit yapıncını almaq istəyir, Aslan verməz, əsgərlər dartıb alır. Aslan çərkəs libasında, əynində dava geyimi, belində qılınc.

A s l a n (*qılıncı çəkər*). Buraxın məni!

J i r i k o v. Vurun! (*Əsgərlər tüfəngləri qaldırır*)

Z ə h r a (*aralığa atılıb*). Durun! Səbir et, Aslan! Ver bura qılıncı! (*Qılıncı alıb Jirikova verir*)

J i r i k o v. Burada bir sirr var.

Z ə h r a. Bu mənim qardaşımdır, görüşməyə gəlmiş.

J i r i k o v (*Aslana*). Adın nədir?

A s l a n. Aslan!

J i r i k o v. Çox gözəl, anladım. (*Qodunova*) Ehtiyatlı ol! Qaravulları ikiqat artır, bu casusdur, əsgərlərə xəbər ver. Bu axşam edam ediləcək.

Z ə h r a. Of, sən kömək ol, Allah!

Q o d u n o v. İtaət. (*Gedir*)

Z ə h r a (*Jirikovun qarşısında diz çökərək*). Sevimli knyaz, bu əsiri bağışla mənə.

J i r i k o v. Qalx, boş yerə yalvarma. Bilirəm, sən öz sevgilini qurtarmaq istəyirsən. Mən öz səadətimi bir dağ vəhşisilə bölüşə bilmərəm.

Z ə h r a. And olsun inandığın Allaha, müqəddəs bildiyin hər şeyə, and olsun sənə olan eşqimə, mən onu sevmirəm.

J i r i k o v. Yox, o məhv olmalıdır! Müharibə qanunu bunu tələb edir. Onların məğrur başları bizim təpiklərimiz altında əzilməyincə, onlar padşahımıza itaət etməz.

A s l a n. Bu heç bir zaman olmayacaq. Sənin padşahının sağ əli bizim buzlaqlara çatmaz.

Z ə h r a (*qalxar*). İnsafsız, sən məni heçmi sevməyirsən? Ah, axmaqlıq, sadəlik, aldandım... Belə olmaz, knyaz, son sözünü söylə, mənim bütün həyatım ondan asılıdır.

J i r i k o v. Mən rəhmsiz deyiləm. Sənin dostunu qurtarmaq üçün bir çarə var.

Z ə h r a. Nədir? Tez söylə!

J i r i k o v (*Aslana*). Aslan, and iç ki, bizim padşaha sədaqətlə itaət və xidmət edərsən, mən sənin qanından keçərəm.

A s l a n. Heç bir zaman!

J i r i k o v. Tərs axmaq! Bu gecə edam ediləcək!

Z ə h r a. Aslan! Aslan!

J i r i k o v. O edam edilməlidir. Qoy bu qanlı xəbər dağlarda yaşayan kəndləri dəhşətə gətirsin.

A s l a n. Nə axmaq xülya... Mənim qanım bu azad dağlarda kin və intiqam alovunu yüz qat daha artırar. Hamısı bir əl kimi intiqama qalxar. Onların dəhşətli nərələri şimal dağlarını titrədər. Bu səbəbə görə ölüm mənim üçün bir səadətdir. Yaxın bir zamanda sizin müstəbid padşahınızın qüruru qırılır.

J i r i k o v. Yazıqlar! Bizim padşahımızın qüvvət və iradəsi bitməz, tükənməzdir. Dünyanın yarısı onun ayaqları altındadır. Onun atəşli əmrlərinə bütün dünya itaət edir. Onun bir işarəsilə Şərqdə doğan bütün xam xəyalat bir anda sönər və hamısı qarşısında diz çökər. O, bütün Avropanı yalnız bir kirpiyində saxlayır. İndiyə qədər biz sizinlə oynayırdıq. Yaxın zamanda padşahımızın səbir kasası daşar, o zaman sizin dərələr, çöllər saysız qüvvətlə dolar. Dağların başından hiddət və dəhşət topları partlar. Nə qədər ki Qafqazın müdhiş uçurum-

ları, Quban çayının qanlı dalğaları sizin cəmdəklərinizi udmamış, padşahımızın kin və hiddət təpiyi sizi əzəcək.

A s l a n. Siz bizlərdən tək-tək öldürə bilərsiniz, fəqət müzəffər və qalib ola bilməyəcəksiniz.

Z ə h r a (*bu söhbətlər arasında dalmış kimi durar, birdən-birə*). Knyaz, axırıncı dəfə olaraq mənim ricamı qəbul et! Kömək ol Aslana!

J i r i k o v. Sus, alçaq! Hərb işlərinə qarışma. Bu cəsarəti sənə mənim məhəbbətim verirsə, unutma ki, sən əsir bir qızsan.

Z ə h r a. Knyaz, sən bu çirkin hərəkətinlə aramızda elə bir uçurum açdın ki, o məhəbbətlər ora gömüləcək və bir daha qayıtmayacaq.

A s l a n. Yaşa, uca dağların azad qızı! Düşmən qarşısında boyun bükmə, cəsur və məğrur ol!

Z ə h r a (*başını Aslanın umuzuna qoyaraq*). İgid Aslan! Sən məni sevirdin, öyləmi?

J i r i k o v. Mənim hüzurumda... (*onları hiddətlə bir-birindən ayırır*).

A s l a n. Yaşa, Zəhra, yaşa! Sən mənə cənnət məhəbbəti bəxş etdin!.. (*Jirikova*) Bundan sonra sizin qurşunlarınız məni qorxutmaz. Pəmbə buludlara bürünmüş günəş axşama qədər sönməyəcək.

Z ə h r a. İnan, Aslan, səni qurtaracağam (*Jirikova*) Ürəksiz, vicdansız, mərhəmətsiz!

J i r i k o v. Sus, azğın qadın!

Z ə h r a. Tiflisin ey gözəl gecələri, siz şahid olun ki, bu mənə istehza etdi. (*Başından almas cıqqanı dartıb yerə atar*) Ey xəyanət və namussuzluq cıqqası, sənin yerin başım deyil, ayaqlarım altıdır. (*Boynundan inciləri dartıb yerə atar)* Al, bu da sənin bəxşişindir. Ey məhəbbətlərim, siz də bunlar kimi dağılın! Sən mənim, xalqın, ölkəmin düşmənisən. Tez ol, alçaq, qaytar mənim namusumu!

J i r i k o v. Axmaq! Sən öz müqəddəratınla oynayırsan!

Z ə h r a. Lənət olsun sənə rast olduğum günə! O gün qəlbim nə üçün parçalanmadı? Nə üçün dəhşətli ildırımlar yandırıb məni kül etmədi? Bu azad dağlar şərəfinə namussuzluq düyününü açıb uca səslə deyirəm: lənət olsun mənə və sənə.

A s l a n. Yaşa, Zəhra, yaşa!

J i r i k o v. Əsiri götürün. Axşam edam edilməlidir. (*Zəhraya*) Səbir et, sən də cəzasız qalmayacaqsan! (*Zabit Aslanı götürür, Jirikov da dalınca gedir*)

Z ə h r a. Of, bu vicdansızın qəlbini heç bir şey yumşaltmadı. Aslan isə ona nicat verməyə söz verdi. O mənimlə oynayırdı, o mənim məhəbbətimi bir oyuncaq kimi ölçüb-biçirdi. O məni şəfəqli göylərdən dərin uçurumlara atdı. Onun yolunda xar oldum, xain oldum, namussuz oldum. Yox, Aslan! Mən sənə nicat verməliyəm! (*Düşünür, çıxmaq istərkən Qodunov daxil olur*)

Q o d u n o v. Dur, Qafqaz çiçəyi, dur!

Z ə h r a. Dəf ol, burax məni.

Q o d u n o v. Sevirəm səni, Zəhra!

Z ə h r a. Mən sizdən nifrət edirəm.

Q o d u n o v. Zəhra, Zəhra!

Z ə h r a. Rədd ol, deyirəm sənə.

Q o d u n o v. Mən dolu ciblə bazara gəlmişəm. Aslanın həyatı mənim əlimdədir. Söylə, məni sevirmisən?

Z ə h r a. Sənə rədd ol deyirəm.

Q o d u n o v. Almasa sədaqət gözilə baxmaq padşahımızın əmridir. Amma sən almasdan da gözəlsən, yanaqlarının şüası gözlərimi qamaşdırır. Söylə, Zəhra, məni sevirmisən?

Z ə h r a. Nə bura satqı bazarı, nə də mən satılıq qulam. Yoxsa bizləri əsir, qul zənn edirsiniz? Rədd ol başımdan. (*Getmək istəyir*)

Q o d u n o v (*onu qarşılayıb*). Pəncəmdən qurtara bilməzsən. Yaxşı düşün!

Z ə h r a. Düşünməyə ehtiyac yox, rədd ol!

Q o d u n o v. Acı mənə, Zəhra, nicat ver mənə!

Z ə h r a. Əl çək, alçaq!

Q o d u n o v. Yaşıl dağların sevimli çiçəyi, pəncəmdən qurtara bilməyəcəksən. (*Yaxınlaşır*)

Z ə h r a (*onun qılıncını qılafından dartıb çıxarır*). Mən daha qorxmuram, alçaq!

Q o d u n o v. Axmaq, bu səs-küy nəyə lazım? Bu çocuq hərəkətləri nəyə gərək?

Z ə h r a (*bir az düşündükdən sonra kənara çəkilib özü-özünə*). Burada bir nicat yolu var. (*Qodunova*) Bura bax, sənə bağlı olmayan bir qəlbi məcbur etmək olmaz. Sən onu heç bir zaman ələ gətirə bilməyəcəksən. Amma o, Jirikovu həmişəlik itirəcək. Mənə kömək et!

Q o d u n o v. Nə olmuş, Zəhra?

Z ə h r a. Mən ondan nifrət edirəm, onunla yaşamaq istəmirəm. Onu sən də sevməyirsən, bilirəm, fikrimiz birdir. Nicat ver mənə.

Q o d u n o v. Mən nə edə bilərəm?

Z ə h r a. Məni bu qaladan çıxar. Qaradavoylar səni tanıyır. Atları yəhərləyək, səyahət bəhanəsilə qaladan çıxaq. Mən də sənin yağmurluğuna bürünərəm. Qaravullar məni tanımaz.

Q o d u n o v. Anladım, sən qaçmaq istəyirsən.

Z ə h r a. Bu təsadüfə məgər sən heç bir qiymət vermirsən? Bu xaindən intiqam almaq istəmirsənmi? O mənə bir qul, bir əsir kimi baxır.

Q o d u n o v. Gözəl fikirdir, hazıram, Zəhra!

Z ə h r a. Söz verirmisən?

Q o d u n o v. Verirəm. Heç olmazsa onun səadət bağçasından mən də bir çiçək qoparım. Onun qəlbinə öz əlimlə mən də bir yara vurum. Bu iş məni son dərəcədə sevindirir.

Z ə h r a. Elə isə al qılıncını! (*Qılıncı verir*)

Q o d u n o v (*qılıncı alırkən*). Səadət bölgüsündə mənə ancaq boş qılaf qalır. Gedək, Zəhra, gedək!

Z ə h r a. Gedək! (*Çıxırlar*).

P ə r d ə

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

Təbii bir dağ üstündə vəhşi ağaclar, çalılar. Səhnənin nəhayətində uca qarlı dağlar, qayalar, ətəklərində çalılar. Sağ tərəfdə, səhnənin ikinci kolissasında (səhnənin yan pərdəsi yanında) iri palıd ağacı, ortasında yarğan, uçurum, sarp, yalçın qayalar, onların üzərində bir neçə dar cığır.

Z ə h r a. Məqsədimə çatdım. Dörd tərəfim çocuqluqda oynadığım yerlər. Ey qarlı uca dağların havası, qəlbi sərinlət! (*Təbil çalınır*) Bu təbil sərkərdələri palıd ağacı altına məsləhətə çağırır. Bu səs ədalət səsi kimi məni də çağırır.

Təbil çalınınca sərkərdələr, ləzgilər palıd ağacı altına toplanır və bir qismi cığırlarla aşağı enir. Bir az uzaqda qayanın çuxurlarında ləzgilər toplanıb qonuşur. Sağdan, ikinci kolissanın dalından Şamil bir bayraq və yanında iki sərkərdə ilə gəlir.

L ə z g i l ə r. Salam!

Ş a m i l. Salam, salam!.. Sərkərdələr toplanmışmı?

I s ə r k ə r d ə. Amol ilə Aslandan başqa hamı hazır.

Z ə h r a (*tərəfə*). Yazıq atamı deyir. Mən onların üzünə necə baxa biləcəyəm?

Ş a m i l. Sonuncu məclisdə bu gün gecə yarısı qalaya hücum etməyə qərar verildi. Bugünkü çağırışdan məqsəd hər kəsə öz vəzifəsini bildirməkdir. Biz dörd tərəfdən dağların, ağacların arasından yavaş-yavaş aşağı enəcəyik. Tüfəngləri keçələrə bürüyün ki, səsi olmasın. Açıqlığa çatdığımız zaman yumşaq otların arasına soxulub ilan kimi sürünərsiniz. Düşmən ovcunuzun içində olduğunu yəqin etdikdən sonra hücum edib, qurşunu dolu kimi yağdırarsınız və düşməni elə bir dəhşətə salarsınız ki, qaçıb gizlənməyə də yer tapmasın.

I s ə r k ə r d ə. Elə olsun, biz hazırıq!

H a m ı s ı. Gecə yarısı.

Z ə h r a (*çıxaraq*). Yox, o çox gecdir.

I s ə r k ə r d ə. Bu qız kimdir?

II s ə r k ə r d ə. Tanıyıram, Amolun qızı Zəhradır.

H a m ı s ı. Zəhradır?

I s ə r k ə r d ə. Demək, düşmənlərimizin dostu, məmləkətin xainidir.

Z ə h r a. Doğrudur, mən o xain Zəhrayam.

H a m ı sı. Lənət olsun sənə, xain!

Z ə h r a (*üzünü tutar*). Səbr et, vətənimin bu həniz ilk salamıdır.

I s ə r k ə r d ə. Bu dağlara qayıtmağa necə cürət etdin? Bilmirsənmi Qaqri dağlarının ətəklərindən ta Abşeron yarımadasının sahillərinə qədər sənin kirli və namussuz adın ağızlarda dolaşacaq? Qızlar mahnılarında, çobanlar tütəklərində oxuyacaq. Dağlar, qayalar sənə lənət yağdıracaq.

Z ə h r a. Ah, lənət olsun mənə... gecə yarısı çox gecdir. O zaman Aslanın həyatı sönmüş olacaq.

II s ə r k ə r d ə. Məgər Aslan əsir düşmüş?

I s ə r k ə r d ə. Bu xainə nicat vermək üçün getmişdi.

Z ə h r a. O mənə nicat vermək istəyirdi, özü düşmənə əsir düşdü. Günəş qürub edincəyə qədər hücum etməliyiz.

A m o l (*bir nəfər ləzgi onun əlindən tutub gətirir. Söhbətin axırında daxil olur*). Bu nə səsdir?

Z ə h r a (*onu görməyib*). Vaxt keçir. Aslanı hər dəqiqədə ölüm gözləyir.

A m o l. Qulaq asmayın ona!

Z ə h r a (*sıçrayıb üzünü tutur*). Vay, bu, atamın səsidir.

I s ə r k ə r d ə. Öz atası ona inanmayır. Xain bir qıza inanmaq olmaz.

A m o l. Onun fitnə sözlərinə inanmayın! O, xaindir.

Z ə h r a (*diz çökərək*). Sevgili atacığım, sənmisən? İzin ver o sevimli üzünə doyunca baxım.

A m o l. Gözlərimin ildırımı çoxdan sönmüş. Sən mənə istehza gözilə istədiyin qədər baxa bilərsən.

Z ə h r a. Aman Allah, atam kor olmuş.

A m o l. Sənin dostlarının qurşunları gözlərimin işığını almış. Bəlkə də sənin doldurub vermiş olduğun tüfəngin qurşunudur.

Z ə h r a. Ata, ata! Bu sözlərin neştər kimi qəlbimi parçalayır. (*Diz çökərək atasının əlini tutar*)

A m o l. Bu sənin əlinmidir? Rədd ol, azğın övlad! Mən səni çoxdan unutdum.

Z ə h r a. Bu azad dağlarda məndən talesiz insan yoxdur. Həyatım rəngsiz kölgə, havada uçan buludlar kimi zəhərlənmiş, əfv et, atacığım!

A m o l. Bağışlamaqmı? Əsla! Sənin kirli adını mən üzərimdə daşıya bilmərəm. Rədd ol!

Z ə h r a. Of! (*Şamilə*) Mərhəmətli Şamil əfəndimiz, əmr et hücuma!

I s ə r k ə r d ə. Bu kurnaz göz yaşlarıyla bizi aldatmaqmı istəyir? Bu mütləq sənin sevgilinin qurduğu plandır. Tutun bu qızı!

Ş a m i l. Zəhra!

Z ə h r a. Bəli!

Ş a m i l. Mən səni anlayıram.

Z ə h r a. Anlayırsınız, öyləmi?

Ş a m i l. Bilirəm, sən öz günahını bağışlatmaq istəyirsən. Sənə inanıram, Zəhra!

Z ə h r a. Təşəkkür edirəm, Şamil əfəndi.

Ş a m i l. Bayraqları gətirin! (*Ləzgilər bayraqları gətirirlər*) Zəhra, bu pak və ləkəsiz bayrağı sənin əlinə tapşırıram.

I s ə r k ə r d ə. O bizi fəlakətə aparır.

Ş a m i l. Yox, bu qız doğru deyir. Aslan ora getmədən əvvəl mənimlə görüşmüşdü. Əhvalatı bilirəm. O, əsir olub qayıtmadı. Amma Zəhra ona nicat vermək üçün gəlmiş. Aslanı qurtarmalıyıq! (*Təbil səsi*)

Z ə h r a (*əlində bayraq, atasına yanaşır*). Atacığım, bax! Şamil əfəndimiz bayrağı mənə tapşırmış. Aslanı qurtarmağa gedirik. Ver

mənə qılıncını, keç mənim günahlarımdan. Ata qəlbilə mənə xeyir-dua ver.

A m o l. Bədbəxt övladım! Sən ölümün istiqbalına gedirsən (*Qılıncı siyirir*). Diz çök qarşımda. Gözlərini qapa! Ata-babalarımızın bu şərafətli qılıncı ilə səni yüksəldirəm. Bu qanlı müharibənin ruzigarı sənin ölüm xəbərini mənə gətirməlidir. Lənət və namussuzluq əbədi olaraq sənin başından uçmalıdır. (*Qucaqlayıb öpər və qılıncı verər*) Al, bu qılınc.

Z ə h r a (*qılıncı öpər*). Sağ ol, atacığım! Əlvida, sevgili vətən!

(*Bir əlində bayraq, bir əlində qılınc olduğu halda qayanın başına çıxar*)

Buradan dərəyə dağlardan axan gurultulu sel kimi enməliyiz. Arş irəli!..

P ə r d ə

DÖRDÜNCÜ PƏRDƏ

Səhnə Jirikovun çadırını təsvir edir.

J i r i k o v. Zəhra qaçmış, heç inanmıram.

Q o d u n o v. İndi hər ikimiz subayıq. Aramızda heç bir fərq yox. Bu dəfə bakalı dostum Jirikovun sağlığına qaldıracağam.

J i r i k o v. Sən mənə istehza edirsən. Bilirəm, onun qaçmağına səbəb sənsən. O məni atıb getməzdi. Sabah əlində qılınc mənə cavab verəcəksən.

Q o d u n o v (*töküb içir*). Çox gözəl, sabah, bu gün ki biz dostuq, mənim də könlüm şad, piyaləmin ətrafında Qafqaz güllərinin ətri uçuşur, Vaqifin, Mirzə Şəfinin şərqiləri oxunur. Yaşasın şərab və məhəbbət!

J i r i k o v. Qəlbim heç rahət deyil. Düşmənlərdən bir xəbər bilmək lazımdır. (*Çadırdan səslənir*) Əsiri gətirin! O, düşmənin sayını, planını bizə söyləməlidir.

Q o d u n o v. Kədərlənmə, knyaz! Sən Peterburqa padşahımızın hüzuruna getməmiş düşmənləri məğlub edərik. Yaşasın axmaqlıq bakalı, ura!.. (*Bakalını Jirikovun bakalına vurmaq istəyərək*) Dostum, götür bakalını. Əyri qılınclar sabah şaqqıldayacaq. Zəhranın sağlığına bu gün bakalları şaqqıldadalım!

J i r i k o v. Sən sərxoşsan, kapitan!

Q o d u n o v. Kaxetiya şərabı nəcib içkidir. Onun nəşəsindən qəlbimdə min-bir sövda uçuşur. Mən özümü bir general-mayor bilirəm. Mayorluğu satın almağa pulum olmasa da, sağ olsun dostum Jirikov. Onun təşəbbüsü ilə general-mayor da olaram.

J i r i k o v. Get yat, kapitan!

Q o d u n o v. Sabah sənə qılınc çəkmərəm, qorxma! Başını bədənindən ayırmaram. Sən mayor olmağıma söz vermisən? Ura! Mayor, mayor, ümidlə yaşa. Qazaq beşiyinin çocuğu!

Aslan, qollarında qandal. Əvvəlki əsgərlər.

J i r i k o v. Sizin əsgərlər hardadır? (*Cavab verməz*) Onların sayı nə qədərdir?

A s l a n. Axmaq sual.

J i r i k o v. İnad etmə, cavab ver, səni ölümdən ancaq doğru cavabın qurtara biləcək.

A s l a n. Siz vicdanlara ucuz məzənnə ilə qiymət verirsiniz. Mən o qiymətə sata bilmərəm.

J i r i k o v. Tez ol cavab ver, səni bağışlayıb Ural dağlarına göndərərəm.

A s l a n. Məni ölümlə qorxutma!

J i r i k o v (*yanaşıb*). Sən Zəhranı sevirdinmi?

A s l a n. Sevirdim.

J i r i k o v. Yenə də sevirmisən?

A s l a n. Ölüncüyə qədər sevəcəyəm!

J i r i k o v. O ki səni sevmir. Səni dağlarda atıb qaçmışdı.

A s l a n. Məhəbbət o yerlərə əl atmaz.

J i r i k o v. Axmaq cavab... (*istehza ilə*) Məhəbbət o yerlərə əl atmaz... Məhəbbət nədir? Aldadıcı bir şölə. Sənin Zəhraya layiq olduğunu bilmək istərdim. Sən buz kimi soyuqsan, ona görə də Zəhra səni atıb qaçmışdı.

A s l a n. Sən anlatdığın məhəbbət şimal buzlaqlarına məxsusdur. Bizim azad və məğrur dağların məhəbbəti başqa dürlüdür. Hər fədakarlığa hazıram. Bu acı və axmaq suallarla ürəyimi sıxma.

Təbil və qurşun səsi

Q o d u n o v (*sərxoş halda*). Atırlar, ura!.. Bu, şadlıq atışmasıdır, ura!

J i r i k o v. Düşmən hücum edir, tez şeypur çalın, müharibəyə hazır olun!

Q o d u n o v (*sərxoş hərəkətlərlə*). Mənim qılıncım hanı, bax, buradan asılmış. Mən bu gün quduz köpək kimi çarpışacağam. Knyaz, mənə qəhrəmanlara yakışan xeyir-dua ver! Gedəlim! Gedəlim! (*Gedirlər. Zabit, əsgərlər və Aslan*)

A s l a n. Hücum var, bu bizim təbilin səsidir. Aman Allah, belə gündə əli-qolu bağlı durub uzaqdan tamaşa etmək mənə yaraşarmı? Hanı mənim kəskin qılıncım? (*Səs yaxınlaşır, top səsi*) Haydı, qardaşlarım, ildırım kimi düşmənə həmlə edin! Vurun sərkərdələrin ürəyinin başından. Bax, qəhrəman ordumuzun heybətindən yer-göy titrəyir, toplar atılır, qılınclar şaqqıldayır, oxlar, qurşunlar vıyıldayır, bağçaların ətrafında qığılcımlar uçuşur. Qalalar və səngərlər atəş və alov içində üzür. Tez bir zamanda qüvvətli simürğ quşu iri qanadlarını üzərimizdə açacaq...

Zəhra, əlində qılınc və bayraq, ləzgilər və Jirikov əli-qolu bağlı daxil olurlar.

Z ə h r a (*Aslana işarə edərək*). Açın qollarını! Çox şükür, Aslan, səni sağ-salamat gördüm.

A s l a n. Sağ ol, Zəhra! Gəl yanıma, səni doyunca bağrıma basım.

Z ə h r a. Yox, Aslan. Mən ancaq sözümə sadiq qalıb sənə nicat verdim. Qəlbim isə, ah, onu məcbur edə bilmirəm. O, Jirikovundur.

J i r i k o v. Ah, mən nə eşidirəm?

Z ə h r a. O, Jirikovundur. (*Jirikova*) Sən əsarət zəncirindəsən, mən də bədnamlıq buxovunda, sən məni ayaqlar altına atdınsa da, mən səni ata bilmədim.

J i r i k o v. Gəl yanıma, vəfalı Zəhra, gəl!

Z ə h r a. Yox, bahar keçdi, çiçəklər soldu, quşlar susdu. Belə əfsanələrə daha inanmıram. Bu qalanı külə döndərən atəş nə qədər kəskin olsa, yenə mənim namussuzluq ləkəmi yandırıb məhv edə bilməz.

A s l a n. Sağ ol, Zəhra, sağ ol!

Şamil və sərkərdələr daxil olurlar.

Ş a m i l. Hanı Aslan?

A s l a n. Burdayam, əfəndi, təşəkkür edirəm.

Ş a m i l. Zəhraya təşəkkür et, bu qalanın alınmasına səbəb odur.

L ə z g i l ə r. Yaşasın Zəhra!

Z ə h r a. Bu təşəkkürlər, bu tərifl ər mənə lənət oxuyur. Lənət olsun mənə, bu knyazı sevdiyim üçün.

Ş a m i l. Bədbəxt! (*Sükut*)

Z ə h r a. Bu knyazı sevməkdən böyük bədnamlıq yoxdur. Bu alçaq namussuzluğu dənizlər belə təmizləyə bilməz. Ona görə bu əksədə kimi havada səslənmək istəyirəm.

A s l a n. Yox, Zəhra, sənin bu son hərəkətin bütün bədnamlığını təmizlədi. Sən artıq bizimsən.

Z ə h r a. Ah, bu yeniləşmiş ruhumu yenidən sizə qaytara bilsəydim, nə qədər bəxtiyar idim! Fəqət heyhat, onu bacarmıram. Mən azad bir ölkəni əsir etmək istəyən düşməni sevirəm. Şamil əfəndimiz, mənim bu son ricamı qəbul et! (*Jirikova işarə edərək*) Bunu azad edin!

Ş a m i l. Bugünkü qalibiyyətin baisi Zəhradır. Onun qəhrəmanlığı şərəfinə bu əsiri azad edirəm.

Z ə h r a. Təşəkkür edirəm, Şamil əfəndimiz! (*Jirikova*) Get adamlarının yanına, səndə sevən ürək, çırpınan ruh yoxdur. Şükufə ikən nə qədər bəxtiyar idim. Yenə qönçə kimi yumulmaq istəyirəm.

J i r i k o v. Zəhra, Zəhra!

Z ə h r a (*sərkərdələrə*). Sizə baxdıqca vücudumu acı bir tər alır. Bu namussuzluğu başqa bir günah ilə almaq istəyirəm. Əlvida! (*Özünü qılınc ilə öldürür*).

A s l a n. Zəhra! Zəhra!

J i r i k o v. Ah, neçin mən də Qodunov kimi müharibə meydanında həlak olmadım?

Ş a m i l (*bayrağı onun üzərinə açdıraraq*). Ey hazır olan cəsur qəhrəmanlar! Siz şahid olun ki, mən bu qəhrəman qızın qarşısında əyilir və ona xeyir-dua verirəm. Lal olsun onu töhmətləndirən dillər. Kim ona artıq xain və namussuz adını verə bilər? O öz günahını tamamilə yuyub təmizlədi və yüksək bir nam və mövqe qazandı.

Şamilin işarəsilə çadırların pərdələri qalxır, səhnənin nəhayətində Qafqaz dağları və rus qalaları görünür. Qalalar atəş içində. Çərkəslər əllərində qılınc. Təbil çalınır. Səhnə rəngin işıqlarla rənglənir.

P ə r d ə

ŞAİR VƏ QADIN

Dramatik poema

Ş Ə X S L Ə R

Ş a i r – 25 yaşında xəyalpərvər, sövdaməzac bir gənc
Q a d ı n – 22 yaşında ruhnəvaz, həssas, dilbər bir qadın
Pərişan saçlı, əsmər çöhrəli gənc bir qadın kölgəsi. Şairin vəfat etmiş sevgilisi.

Aydın gecə... İki tərəfi ağaclıq, qayalıq, qocaman daşlar, yaşıl otlar, sarmaşıqlar və yabanı çiçəklərlə təzyin edilmiş coşqun bir dərə... Seyrək ağaclı bir qaya üzərindən ensiz bir cığırla Qadın və Şair dərəyə enərkən

Ş a i r

Sallanaraq, canım, böylə nerəyə?

Q a d ı n

Bax, bu cığır enir bir şux dərəyə.
Tut izimi, arxamca gəl, tez gedək,
O sevdiyim yerləri bir seyr edək.
Çoxdandır həsrətəm o mənzərəyə,
Ay doğmuşkən gəl enək bu dərəyə.

Ş a i r

Tələsməyin nə mənası? Bir dayan...

Q a d ı n

Gəl ki, qiymətlidir bu an, bu zaman.
Bu sərinlik, bu aydınlıq, bu hava,
Qənimətdir, ələ düşməz bir daha.
Əmdiyimiz aydınlığı saçan ay,
Bir bulud altına girərsə, hay-hay,
Görənmərik sövda üzlü o yeri.

Ş a i r (*tərəfə*)

Qadın deyil, göydən enmiş bir pəri.
Bu ruh, bu zövqdə bəşər tapılmaz.